

ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФІЛОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА СЛОВ'ЯНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ

ЗАТВЕРДЖУЮ
Декан філологічного факультету
Коваленко Т. В.
(ПІБ)
« *10* » *лютого* 2020
М. Запоріжжя
Україна

РОБОЧА ПРОГРАМА ПРАКТИКИ

НАВЧАЛЬНА ДІАЛЕКТОЛОГІЧНА

(назва практики)

ступінь вищої освіти: Бакалавр

галузь знань: 03 гуманітарні науки
(код та найменування галузі знань)

спеціальність: 035 філологія
(код та найменування спеціальності)

освітня програма: Російська мова та зарубіжна література.
Друга мова
(назва освітньої програми)

РОЗРОБЛЕНО кафедрою слов'янської філології
РОЗРОБНИК: к.філол.н., доцент Мацегора І.Л.

ОБГОВОРЕНО ТА РЕКОМЕНДОВАНО ДО ЗАТВЕРДЖЕННЯ

кафедрою слов'янської філології

Протокол № 5 від «20» грудня 2019

Завідувач кафедри слов'янської філології

(підпис)

Павленко І.Я.
(ПІБ)

Схвалено науково-методичною радою факультету філологічного

Протокол № 7 від «05» лютого 2020

Голова НМР факультету філологічного

(підпис)

Ільченко І.І.
(ПІБ)

1. Вступ

Ступінь вищої освіти, спеціальність, освітня програма	Кількість	денна форма навчання	заочна форма навчання
Ступінь вищої освіти: бакалавр Спеціальність: 035 філологія Освітня програма: російська мова і зарубіжна література. Друга мова		Рік підготовки:	
		2	-
		Семестр:	
		4	-
		Вид контролю:	
		диф. залік	

2. Мета та завдання практики

Мета практики: збір та систематизація регіолектів російської мови, дослідження особливостей функціонування сучасної російської мови з метою виявлення наявних діалектних рис.

Метою зумовлені завдання практики:

- з'ясувати соціальну й побутову історію населеного пункту, де проводяться записи діалектного матеріалу;
- зафіксувати діалектні тексти в оригінальному вигляді (у фонетичній транскрипції);
- проаналізувати особливості живого мовлення з урахуванням особливостей на лексичному, фонетичному й граматичному рівнях.

3. Компетентності

А. Інтегральна компетентність: Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми в галузі філології (лінгвістики, літературознавства) в процесі професійної діяльності або навчання, що передбачає застосування теорій та методів філологічної науки і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

Б. Загальні компетенції: Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного

відпочинку та ведення здорового способу життя. Здатність до пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел, Здатність працювати в команді та автономно. Навички, використання інформаційних і комунікаційних технологій. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях. Здатність проведення досліджень на належному рівні.

В. Спеціальні (фахові, предметні) компетентності Здатність використовувати в професійній діяльності знання про російську мову як особливу знакову систему, її природу, функції, рівні. Здатність аналізувати- діалектні та соціальні різновиди російської мови описувати соціолінгвальну ситуацію.

4. Зміст практики

1. Ознайомлення з методикою збирання та систематизації діалектологічного матеріалу.
2. Ознайомлення з місцем проведення практики; робот над історичною довідкою.
3. Проведення спостережень над говором.
4. Транскрибування усної мови.
4. Оформлення щоденника польових записів.

Місце проведення практики - населенні пункти Запорозької та Дніпропетровської областей, в першу чергу старожитні козацькі поселення, а також села, де проживають студенти-практиканти. (Конкретно місце проведення практики визначається щорічним наказом по ЗНУ не пізніше квітня поточного року).

Зміст діалектологічної практики полягає у збиранні та описі діалектного матеріалу. Підготовка: до діалектологічної практики проводиться під керівництвом викладача, керівника експедиції і розпочинається з початком нового навчального року із призначенням керівників практики.

Керівник діалектологічної практики на розгляд кафедри вносить пропозиції щодо програми, завдання, бази практики, фінансового та матеріального забезпечення (укладання кошторису, технічні засоби, умови проживання, харчування тощо) практики.

На практичних заняттях керівник практики знайомить студентів із завданням діалектологічної експедиції, зі структурою, змістом та основними положеннями "Програми для збирання матеріалів до Лексичного атласу" та питальниками, що додаються до програми практики. Керівник практики особливу увагу студентів звертає на записування маловідомої матеріальної та духовної культури нашого народу і, зокрема, на історію та побут мешканців Запорізького краю та інших регіонів України в тих населених пунктах, де буде проходити виконання цієї Програми. Організаційні заходи, навчально-методичне і технічне забезпечення

проведення практики обговорюються й надаються студентам на настановній конференції, яка проходить напередодні практики, а її результати..на підсумковій конференції, дати яких визначаються рішенням кафедри.

5. Індивідуальні завдання

Не передбачені

6. Заняття і екскурсії під час практики

Не передбачені

7. Методичні рекомендації

Методика запису діалектних матеріалів Добір інформаторів.

Основним способом вивчення говірки є безпосереднє спостереження підготовленими спеціалістами-філологами усного мовлення. її носіїв і фіксація його в записах. Прибувши на місце проходження практики, учасники експедиції прислухаються до місцевої говірки, виявляють її характерні особливості; вивчають склад населення, історичні дані про населений пункт тощо. Встановлюють зв'язок із місцевими органами влади, директором і вчителями місцевої школи. За допомогою вчителів, працівників місцевої ради: ведуть вибір інформаторів, що має важливе значення для загальної підсумкової роботи експедиції. Такими повинні бути корінні (щонайменше у третьому поколінні.) мешканці села, які. не виїжджали на тривалий час, щоб мова їх була типовою для говірки населеного пункту, виразною, без будь-яких вад вимови. Програма широко орієнтована на традиційну народну матеріальну і духовну культуру, яка значною мірою має спеціалізований характер, тому під час запису такої лексики доцільно використовувати декількох оповідачів, подавати малюнки, фотографії, схематичні - зображення та описи реалій. Кожен записаний текст повинен паспортизуватися.

Опитування й записування відповідей.

Збираючи діалектні матеріали, записувач повинен виявити максимум тактовності та обережності під час роботи з інформаторами. Про мету своєї роботи діалектолог повідомляє, що приїхав вивчати історію села, що збирає відомості про старі звичаї, вірування, вивчає побут, господарство та мову. Налагоджуючи подальші зв'язки, форми яких можуть бути різними, згодом у доступній бесіді необхідно пояснити інформаторам значення діалектологічних досліджень, роль цих дослідженнях тощо. Через складність Програми опитування доцільно проводити удвох, або втрох, що забезпечить повніші й достовірніші відомості місцевого слововживання. Перед початком опитування,якщо Ви вестимете аудіозапис мовлення, неодмінно повідомте про це інформанта й

отримайте від нього згоду на такий запис. Якщо ж згоди немає, то бажано слухаючи респондента, занотовуйте його мовлення на папері. Діалектолог не повинен підказувати можливі форми слова. Його завдання - безпосередньо почути в мовленні своїх співрозмовників потрібні факти мови. Пам'ятайте важливе правило: не треба ставити прямих запитань: "Вимовляють у вас так?" чи "Вживають у вас таке-то слово чи форму?" і подібні. На такі запитання завжди є стереотипні відповіді "так" або "ні", "вимовляють" або "не вимовляють", "вживають" або "не вживають". Запитання до інформаторів треба ставити чітко, а при семантичних синтаксичних та окремих лексичних і словотвірних питаннях намагатися встановити наявність паралельних, форм та конструкцій; за відсутності відповідей на питання з лексики слід перепитувати інформаторів про причини відсутності реалії.

Записувати лексичні відповідники за питальником у контексті фрази, речення. Рідко вживане слово (трапляються, напр., у прислів'ях, приказках, казці) слід подавати з відповідною приміткою. Слід пам'ятати важливі правила, яких треба дотримуватися: достовірності й повноти записаного матеріалу, системності й точності фіксації форм, точної передачі на письмі індивідуального мовлення, його фонетичної і граматичної структури. Від достовірності ідіолекту до записів мовної системи окремої говірки. така вага дотримання цих правил. Точно виявляти значення слова, у якому воно вживається у говірці. Якщо слово має декілька значень, то треба записати всі можливі значення, подавши їх у контексті. Якщо слова у програмі-питальнику, і речі, які ними називаються, зникли в даній місцевості, то варто запитати людей старшого віку, чи не було цих слів і речей у минулому і коли приблизно вони вийшли з ужитку. Не варто обмежуватися лише опитуванням за програмою-питальником. Намагайтеся спостерігати особливості місцевої говірки в живому мовленні. Обов'язково зробіть записи різноманітних за тематикою зв'язних текстів. Такі тексти неодмінно мають бути записані технічними засобами, бо в такому випадку є можливість простежити функціональну завантаженість окремих лексем у комунікативному контексті.

До окремих слів можна подавати малюнки, фотографії, схематичні малюнки, що звуться цими словами. Слід пам'ятати, що відповідальність записувача матеріалів надзвичайно велика. При найменшому сумніві щодо запису іншого матеріалу його треба перевірити через опитування інших інформаторів цього ж населеного пункту. Коли ж і після цього немає певності в зафіксованих мовних фактах, слід у записі зазначити сумніви, які вони викликають. Діалектний матеріал необхідно записувати точною фонетичною транскрипцією із проставлянням наголосу в кожному -слові, крім односкладних.

8. Форми та методи контролю

- Перевірка щоденника польових досліджень та додатків.
- Співбесіда із керівником практики.
- За підсумками діалектологічної практики студент має підготувати докладний письмовий, звіт, який оцінюється від 0 до 100-балів.
- Оцінювання знань студентів філологічного факультету за результатами проходження діалектологічної практики відбувається на підставі комплексу критеріїв.

Критерії підсумкової оцінки діяльності студентів у процесі практики: (оцінку виставляє керівник практики):

1. Уміння спілкуватися з людьми та отримувати необхідну інформацію;
2. Володіння теоретичним: знанням, необхідним для виявлення та фіксації говірок;
3. Наявність записів від 3 та більше інформантів;
4. Орфографічно та пунктуаційно правильне оформлення діалектологічних записів, наявність усієї необхідної супровідної інформації;
5. Вміння систематизувати та класифікувати говірки;
6. Наявність історичної довідки та інформації про носіїв говірок;
7. Уміння робити аргументовані висновки;
8. Своєчасне проходження практики та складання звіту;
9. Відповіді на питання заліку.

Загальним підсумком: діалектологічної практики повинно стати закріплення теоретичних знань з діалектології, розвиток комунікативних здібностей формування: навичок практичної діалектологічної роботи, розширення їх діалекти та способи їх функціонування, накопичення практичного знання і подальшої педагогічної діяльності, розвиток навичок застосування кращої техніки та інноваційних технологій у навчальному процесі.

9. Вимоги до звіту

Зібрані діалектні матеріали (зв'язні тексти, словнички, додатки) і відповіді на питання Питальника необхідно подавати на аркушах формату А4, Записи (надруковані або зроблені від руки) мають бути чіткими й розбірливими, виконаними точною фонетичною транскрипцією. У надрукованому тексті дозволяється від руки прописувати діакритичні знаки точної фонетичної транскрипції.

Усі матеріали діалектологічної практики повинні бути відображені в аудозаписі відповідного формату. Запис має бути чітким та якісним. Тривалість запису – не менше п'ятнадцяти хвилин від одного інформанта. Оптимальна тривалість

аудіозаписів (без урахування відповідей на запитання в питальнику, якщо Ви його також записуєте) - 30 хвилин.

На титульній сторінці звіту повинні бути зафіксовані такі дані: а) номер населеного пункту (за сіткою ЛАУМ - за умови, якщо цей населений пункт є в цій сітці); б) точна назва населеного пункту, де зібрано матеріал, за сучасним та старим адміністративним поділом; район; область; в) дані про тих, від кого записано матеріал: прізвище, ім'я, по-батькові, рік народження, місце проживання та народження.

10. Підбиття підсумків практики

Підсумки підбиваються на заключній конференції у формі презентації звітів.

11. Література

1. Блинова О.И. Русская диалектология: Лексика. Томск : ТГУ, 1985. 120 с.
2. Бромлей С.В., Булатова Л.Л. Очерки морфологии русских говоров. Москва : Русский язык, 1972. 140 с.
3. Булатова Л.Л. О системе падежей в русских говорах // исследования по русской диалектологии. Москва : Русский язык, 1982. 150 с.
4. Козырев В.А. Лексика современных русских народных говоров. Ленинград : Опора, 1984. 130 с.
5. Крысин Л.П. Социолингвистические аспекты изучения современного русского языка. Москва : Наука, 1989. 254 с.
6. Пристайко Т.С., Шиловский А.Н. Учебно-наглядное пособие по русской диалектологии: Фонетика и морфология. Днепропетровск : ДГУ, 1985. 85 с.
7. Русская диалектология / под ред. Л.Л. Касаткина. Москва : Просвещение, 1990. 298 с.
8. Русская диалектология / под ред. П.С. Кузнецова. Москва : Просвещение, 1985. 185 с.
9. Русская диалектология/ под ред. В.В. Колесова. Москва : Флинта, 2016. 265 с.
10. Русская диалектология/ под ред. Р.И. Аванесова и В.Г. Орловой. Москва : Просвещение, 1980. 250 с.

ОБОВ'ЯЗКИ КЕРІВНИКА ПРАКТИКИ ЗА УМОВ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

1. Попередньо налагодити зі студентами зв'язок через систему Moodle, визначитися із загальнодоступною платформою для відеозв'язку під час проведення практики.
2. Підготувати систему завдань, що передбачають роботу з текстами без контактної комунікації із респондентами.
3. Організувати дистанційну роботу так, щоб мета та завдання практики були реалізовані, відповідні компетентності формувалися.
4. Вчасно провести настановчу та завершуючу конференції.
5. Впродовж всього терміну практики у робочий час (понеділок – субота з 9 до 17.00) знаходитися на телефонному зв'язку, мати можливість поспілкуватися через Moodle, електронну пошту, доступні студентам інші канали комунікації, проконсультувати з питань, які можуть виникнути у процесі проходження практики.
6. Двічі на тиждень у попередньо обумовлений час проводити робочі відеоконференції. На прохання студента чи групи студентів виходити на відеозв'язок в інший робочий час.
7. Під час відеоконференцій з'ясовувати як питання, пов'язані з проходженням практики, так і питання, пов'язані зі станом здоров'я студентів.
8. Продовж другого тижня перевіряти проміжні результати роботи студентів-практикантів, надіслані через Moodle та надавати відповідні поради за результатами перевірки.
9. Провести залікову співбесіду у режимі відеоконференції.
10. Вчасно оцінити результати практики та довести оцінки до відома студентів через електронний журнал та інші форми комунікації.

ОБОВ'ЯЗКИ СТУДЕНТІВ ПІД ЧАС ФОЛЬКЛОРНОЇ ПРАКТИКИ, ЩО ПРОВОДИТЬСЯ В УМОВАХ КАРАНТИНУ АБО ГІБРИДНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ

1. Постійно повідомляти про стан свого здоров'я керівника практики.
2. Вчасно виконувати всі завдання, отримані від керівника.
3. Вчасно повідомлювати керівника про можливість дистанційного спілкування, доступ до інтернету, забезпеченість необхідним обладнанням для дистанційного проведення практики.
4. Постійно бути на зв'язку із керівником практики.
5. Брати участь у настановчій та завершуючій конференціях.
6. Вчасно підключатися до всіх планових відеозустрічей.
7. Вчасно надати результати виконання завдань та у відеорежимі взяти участь у заліковій співбесіді із керівником практики.